

The article is sanctified to the theoretical and practical aspects of the use of noncontact technologies in a bank sphere. The modern state of the use of NFC-technology is analysed. The modern tendencies of technology of NFC are described in the sphere of retail payments. Expediency of application of innovative is reasonable technologies in the bank sector of Ukraine as mortgages of safety of payments.

Key words: *innovative technology, NFC-technology, NFC-purses, RFID-mark, bank sphere, payment.*

Дата надходження до редакції: 25.04.2019

УДК 338.431.6

*Л.А. Мартинюк, кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Досліджено особливості формування потенціалу аграрного сектора економіки України. Проаналізовано підходи до визначення потенціалу економічної системи. Сформульовано визначення поняття «аграрний потенціал». Проаналізовано кількість сільськогосподарських підприємств за різними організаційно-правовими формами. Досліджено структуру земельних ресурсів та визначено особливості землекористування в аграрному секторі. Встановлено чинники впливу на деградацію земель сільськогосподарського призначення. Описано виробничу компоненту аграрного потенціалу.

Ключові слова: *аграрний сектор, аграрний потенціал, структура аграрного потенціалу, сільськогосподарські підприємства.*

Підвищення ефективності функціонування національної економіки в умовах глобалізованого світу залежить від її галузевого потенціалу, його структури, збалансованості та здатності формувати та реалізовувати стратегічні конкурентні переваги. Аграрний сектор є системоутворюючим в економіці України, оскільки саме від ефективності його функціонування залежить продовольча безпека держави та у визначених параметрах економічна, соціальна та енергетична безпека. Однак, не дивлячись, на достатньо широкі можливості аграрного сектору, сформовані завдяки родючим чорноземам, природно-кліматичним умовам, працездатності населення, його потенціал використовується не достатньо та не зовсім

ефективно. Вітчизняний аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку в недалекій перспективі може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в світовий економічний простір та забезпечити мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки. Виходячи з цього, підвищення ефективності використання потенціалу аграрного сектору економіки України є важливим завданням не тільки для мікрорівня та його безпосередніх товаровиробників сільськогосподарської продукції, а і для макрорівня при розробці та реалізації аграрної політики держави.

Враховуючи значне коло проблем, пов'язаних з реалізацією конкурентних переваг аграрного сектору, на його пріоритетність у загальнодержавній політиці, проблематика потенціалу аграрного сектору знаходиться на теперішній час в центрі уваги багатьох вітчизняних вчених. Серед наукових робіт, у яких досліджуються пріоритетні напрями аграрного сектору економіки, ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, реалізація аграрного потенціалу в системі забезпечення економічної безпеки держави потрібно відзначити роботи таких науковців як Григоренко Я.О., Зубець М.В., Жураковська Л.А., Кононенко Ж.А., Мацибора В.І., Мединська Н.В., Паламарчук Н.В., Присяжнюк М.В., Русан В.М., Саблук П.Т., Хвесик М.А. та ін.

Посилення процесів глобалізації у сучасному світі, лібералізація торгівлі, поступове входження України до світового економічного простору висувають нові виклики та потребують адаптації аграрного сектору до швидкозмінюваних ринкових умов, що і визначає актуальність даної публікації.

У науковій літературі чітко сформувалось три підходи щодо визначення сутності потенціалу підприємства, галузі. Представники першого (ресурсного) підходу відносять до потенціалу сукупність наявних ресурсів, якими володіє будь-яка господарська система. Тобто, потенціал розглядається як сукупність ресурсів без врахування їх взаємозв'язків та участі у процесі виробництва. Головним недоліком такого підходу є обмеженість розуміння потенціалу економічної системи лише на рівні його ресурсної бази. Представники другого підходу потенціал трактують як сукупні можливості підприємства (суспільства), що спрямовані на задоволення потреб споживачів у товарах та послугах. В основу третього підходу (результативного) покладено визначення потенціалу як здатності комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання.

Враховуючи те, що ресурсна концепція є базовою щодо розуміння сутності потенціалу підприємства, галузі, регіону, країни при формуванні та реалізації потенціалу виробничо-організаційних систем потрібно брати

до уваги не тільки кількість та якість наявних ресурсів, а і їх цільову орієнтацію. Виходячи з цього, аграрний потенціал можна означити як можливості системи ресурсів та компетенцій підприємств аграрного сектору визначати та досягати цілей економічного розвитку з максимальною ефективністю.

Структура потенціалу аграрного підприємства включає три складових компоненти — виробничий, природний і соціальний потенціал. Виробнича складова потенціалу підприємства зумовлюється залученими у виробництво матеріально-технічними й нематеріальними ресурсами. Природний потенціал визначається наявними земельними ресурсами виробництва та сприятливими для ведення сільськогосподарського виробництва кліматичними умовами. Соціальний потенціал являє собою сукупність трудових ресурсів, здатність апарату управління, колективів і працівників до ефективного використання наявних ресурсів [1].

В агросекторі секторі України постійно створюються і функціонують суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм. Протягом останніх років частка суб'єктів господарювання у сільському господарстві складала близько 4% від загальної кількості суб'єктів; їх можна розподілити на 4 основні групи виробників: 1.Домашні господарства населення (44,9% виробництва загального обсягу с/г продукції).2.Приватні підприємства.3.Підприємства колективної власності. 4.Господарські товариства (табл.1).

Таблиця 1

Кількість сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами господарювання за період 2014-2017 рр.

Період	2014		2015		2016		2017	
Господарські товариства	7750	16,8	7721	17	8700	18,2	6967	15,3
Приватні підприємства	3772	8,2	3627	8	3752	7,9	3215	7,1
Кооперативи	674	1,4	596	1,3	738	1,5	448	1
Фермерські господарства	33084	71,6	32203	71,2	33682	70,6	34137	74,9
Державні підприємства	228	0,5	241	0,5	222	0,5	199	0,4
Підприємства інших форм господарювання	691	1,5	891	2	603	1,3	592	1,3
Всього	46199	100	45379	100	47697	100	45558	100

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [2].

Як засвідчують дані таблиці, за останні чотири роки відбувається поступове зростання кількості фермерських господарств, що однозначно можна вважати за позитивну динаміку такого показника в загальній структурі підприємств аграрного сектору, оскільки фермерські господарства можуть створюватись виключно громадянами України, а їх діяльність повинна базуватись на праці членів сім'ї фермера, хоча і допускається найм працівників. Площі ферм також можуть різнитися від декількох гектарів до 5-10 тисяч гектарів, що є фактично підприємством

середнього розміру. Більше 60% фермерських господарств мають площу від 100 до 2000 гектарів [3].

В агросекторі із 45,5 тис. підприємств близько 2500 є великими та середніми. Найбільшими агрохолдингами країни є «Кернел», «UkrlandFarming», «Нібулон», «Миронівський хлібопродукт», «Vioil». Слід зазначити, що провідні компанії займаються переважно рослинництвом, частка якої в загальному обсязі виробництва сільськогосподарської продукції складає майже 69%. Виробнича діяльність таких компаній забезпечує їм щорічно 8 млрд. дол. доходу [4].

Формування аграрного потенціалу визначальною мірою залежить від земельних ресурсів, якості сільськогосподарських угідь. Станом на 1 січня 2018 року земельний фонд України включав сільськогосподарські землі (41489,3 тис. га), ліси та лісовкриті площі (9365,46 тис. га), забудовані землі (3602,1 тис. га), водойми (2401,4 тис. га), інші землі (3421,9 тис. га) [3]. Щорічно обробляється понад 32 млн. га земель сільськогосподарського призначення. Для порівняння, у Польщі під сільгоспвиробництво задіяні вдвічі менші площі – 14 млн. га, в Німеччині – 12 млн. га, у Румунії – 9 млн. га. Кількість чорноземів в Україні є найбільшою у світі і складає 28 млн. га або майже 8% світових запасів [5].

Рівень розораності території України є надзвичайно високим і становить понад 54% (у країнах Європи – не перевищує 35%) [6]. Така велика розораність ґрунту викликає докорінні зміни в процесах ґрунтоутворення. За останні роки суттєво посились процеси дегуміфікації, тобто поступового знищення родючого шару ґрунтів. Основними чинниками впливу на деградацію земельних ресурсів є: незбалансоване застосування мінеральних добрив, ігнорування сівозмін, зведення до мінімуму вирощування бобових культур, спалювання соломи, практична відсутність органічних добрив. Фахівцями підраховано, що в Україні нараховується понад 1,1 млн. га деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель, які підлягають консервації, 143,4 тис. га порушених земель, які потребують рекультивації та 315, 6 тис. га малопродуктивних угідь.

За оцінками фахівців, товщина гумусового шару за останнє десятиріччя зменшилась майже на 20%, близько 40% загальної площі земельних ресурсів України належать до забруднених земель [7].

На погіршення якості ґрунтів суттєвий вплив здійснює недотримання аграрних технологій. Пояснюється це тим, що вітчизняний агробізнес, зважаючи на досить високий рівень рентабельності вирощування деяких культур (в першу чергу, технічних) з року в рік займається монокультурами. Щороку на одних і тих же землях вирощують виключно найбільш прибуткові сільськогосподарські культури – соняшник, сою, ріпак. Крім того, відбувається також і суттєве зростання площ, відведених під такі культури (табл.2.).

Таблиця 2

Посівні площі сільськогосподарських культур за період 2000-2016рр.
(тис. га)

Роки	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Культури технічні у тому числі	4187	5260	7296	7441	7854	7869	8437	8350	8852
Буряк цукровий	856	652	501	532	458	280	331	237	292
Соняшник	2943	3743	4572	4739	5194	5051	5257	5105	6083
Ріпак і кольза	214	207	907	870	566	1017	882	682	455
Соя	65	438	1076	1134	1476	1370	1806	2158	1869
Льон-довгунець	23	25	1	2	2	2	2	2	2
Інші	86	195	239	164	158	149	159	166	150

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [2].

Аналіз даних таблиці 2 засвідчує, що майже 70% посівних площ, відведених під технічні культури займає соняшник. За останні 25 років площі цієї високорентабельної культури зросли втричі і перевищують рекомендовані 2 млн. га. У 2017 році українські агровиробники збільшили виробництво соняшникової олії на 35%. На теперішній час Україна є найбільшим експортером соняшникової олії. Якщо в подальшому збережеться тенденція щодо вирощування соняшника в таких обсягах, критичні значення рівня родючості ґрунтів можуть бути досягнуті через 20-30 років.

Виробнича компонента аграрного потенціалу потребує відповідного забезпечення сільськогосподарських підприємств посівним матеріалом. Обсяги ринку насіння головних культур, що висіваються в Україні подано в таблиці 3.

Таблиця 3

Забезпеченість імпортом та вітчизняним насінням під урожай 2017 року

	Потреба	Імпорт		Внутрішнє виробництво	
	тис.т	тис.т	частка	тис.т	частка
Пшениця	1528,5	1,9	0,1	1526,6	99,9
Ячмінь	551,3	0,7	0,1	550,5	99,9
Соя	279,2	1,4	0,5	277,8	99,5
Кукурудза	90,4	35,2	38,9	55,2	61,1
Соняшник	29,7	24,0	80,8	5,7	19,2
Ріпак	3,9	2,7	68,4	1,2	31,6

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [2].

Як бачимо, потреба у насінні пшениці, ячменю, сої майже повністю покривається за рахунок внутрішнього виробництва. Ринок насіння кукурудзи у 2017 р. зріс на 6% порівняно з 2016 р. через збільшення

посівних площ під цю культуру на 250 тис. га. В подальшому очікується зменшення обсягів імпорту завдяки нарощенню власних виробничих потужностей з виробництва насіння кукурудзи. Протягом 2016-2017 рр. близько 80% посівного матеріалу соняшнику імпортувалося. Ринок насіння ріпаку теж характеризується високим ступенем імпортозалежності [3].

Належне забезпечення виробничої складової аграрного потенціалу передбачає використання у господарській діяльності підприємств агросектору високоякісної сільськогосподарської техніки. Однак, вітчизняна промисловість не задовольняє належним чином потреби у такій продукції. Оскільки імпортна техніка є більш технологічно досконалою, українські аграрії віддають перевагу саме їй. За підрахунками аналітиків агроринку усі самохідні обприскувачі, 98 із 100 зернозбиральних комбайнів, 95 із 100 тракторів, 89 із 100 плугів, 55 із 100 розкидачів органічних та мінеральних добрив, 46 із 100 сівалок, 25 із 100 дискових борін проданих у 2017 році в Україні, були іноземного виробництва. У 2017 році загальний обсяг імпорту сільськогосподарської техніки становив 1,5 млрд. дол. США. Це найвищий показник за останні 10 років.

Не зважаючи на вищезазначені проблеми аграрного сектору, а саме повільні темпи оновлення матеріально-технічної бази, відсутність дієвого контролю та низький рівень мотивації у виробників агропродукції щодо раціонального використання земельних ресурсів, незавершеність земельної реформи перспективи реалізації аграрного потенціалу України все-таки є досить оптимістичними.

Важливість значення розвитку аграрного сектора для економіки України визначається тим, що показники його діяльності враховуються при розрахунку індексу виробництва базових галузей. ІВБГ - це зведений індекс економічної активності, який охоплює такі види діяльності, як сільське господарство, промисловість, будівництво, торгівля та транспорт. ІВБГ слугує випереджаючим індикатором ВВП, зважаючи на покриття ним понад 50% секторів економіки.

Так, у 2018 році ІВБГ зріс на 3.5% р/р (2.1% у 2017 році) завдяки рекордному врожаю кукурудзи та олійних культур. Урожай кукурудзи та соняшнику в 2018 році був вищим від врожаю 2017 року на 43% та 15% відповідно. Індекс сільськогосподарського виробництва у 2018 році зріс на 7.8%, головним чином завдяки рослинництву (зросло на 10.7%). Також у 2018 році хоч і не значно, але збільшилися обсяги виробництва у тваринництві (на 0.3% р/р) за рахунок птахівництва. Обсяги вирощування птиці зросли на 6% р/р, виробництва яєць – на 4.1% р/р, що переважило падіння за іншими показниками тваринництва: обсяги вирощування великої рогатої худоби знизилися на 6.3% р/р, свиней – на 1.2% р/р, а виробництво молока – на 1.8% р/р. Завдяки зростанню в сільському господарстві поліпшилися показники оптової торгівлі (зростання до 3.3% порівняно з 2.8% у 2017 році) [9].

За результатами Рейтингу галузей за доходами топ-200 компаній

України у 2017 році, АПК посів третє місце – 421 млрд. грн. [8]. У січні-жовтні 2018 року відбулось збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції у 22 регіонах країни. Найкращі показники (у відсотках до відповідного періоду 2017 року) у Полтавській обл. – 22,6%, Черкаській обл. – 22,5%, Київській обл. – 20,6 %, Чернігівській обл. – 18,4% [10].

Аграрний сектор економіки має потужний потенціал зростання як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. У 2018 році Україна експортувала продукції аграрного сектору на 18,8 млрд. дол., що на 5% більше, ніж за 2017 рік. Зростання виручки від експорту відбулось за рахунок таких товарних позицій, як насіння ріпаку, м'ясо та субпродукти птиці, яйця, горіхи, вершкове масло, шоколад та інші товари. Вирішальним для сумарного зростання експорту продукції АПК у 2018 році стало збільшення обсягів поставок в Азію та країни ЄС. Частка азіатських країн у 2018 році становила 42,6% у загальній структурі експорті вітчизняної сільгосппродукції; частка країн ЄС -33,5%.

Основні країни-імпортери нашої продукції: Індія, куди поставлено продукції на суму 1,8 млрд. дол.; Китай – 1,1 млрд. дол.; Нідерланди - 1,1 млрд. дол.; Іспанія – 1 млрд. дол.; Італія – 738 млн. дол.; Єгипет – 889,0 млн. дол. [11].

Не дивлячись на позитивну динаміку зростання експортного потенціалу аграрного сектору економіки, внутрішній ринок сільськогосподарської продукції та продовольства має обмежену ємність, яка обумовлена низькою купівельною спроможністю населення.

За оцінками ООН, населення Землі до 2024 року збільшиться до 8 млрд. чол., у 2038 році – до 9 млрд. чол., до 2056 року населення планети становитиме приблизно 10 млрд. чол. Враховуючи такі прогнози, завдяки застосуванню у землеробстві інноваційних підходів та дієвій державній підтримці вітчизняний аграрний сектор може стане одним з найбільш впливових гравців світового аграрного ринку.

У недалекому майбутньому, до ключових чинників, які здійснюватимуть суттєвий вплив на світове агровиробництво, слід віднести кліматичні зміни та чіткий тренд у країнах з високою купівельною спроможністю на здорове харчування. Виходячи з цього, щоб забезпечити потребу у таких продуктах, світове агровиробництво повинно посилювати свою наукоємність та збільшувати продуктивність праці. Україна є однією з небагатьох країн світу аграрний потенціал якої, за різними підрахунками, реалізовано лише на 50%. Подальша реалізація потенціалу аграрного сектору може стосуватись розвитку органічного виробництва на основі новітніх технологій, які передбачають використання дронів, супутників, роботів, GPS-зв'язку. Прогнозується, що Україна може стати світовим органічним хабом.

На нашу думку, для того, щоб вітчизняний аграрний сектор дійсно став локомотивом національної економіки необхідно ретельно проаналізувати

сильні та слабкі сторони вітчизняного землеробства та забезпечити на загальнодержавному рівні досягнення стратегічних цілей його розвитку, а саме: завершення земельної реформи; забезпечення довгострокової фінансової стійкості, підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств тощо. Дбайливе відношення до землі, довкілля повинно стати стратегічною парадигмою подальшого розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Россоха В. В. Теоретико-методичні засади формування, розвитку та оцінювання виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства. - Київ: Ін-т аграрної економіки, 2009. - 92 с.

2. Державна служба статистики.-[Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Умови ведення агробізнесу..- [Електронний ресурс]. - Режим доступу http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/vidi_silskogospodarskikh_pidpriemstv_v_ukraini

4.Аграрний сектор економіки України: сучасний стан та перспективи розвитку. - Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.vgholos.zt.ua/ahrarynyy-sektor-ekonomiky-ukrayiny-suchasnyy-standa-perspektyvy-rozvytku/>

5. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://land.gov.ua/>

6. Павленко О. У аграрного сектору є всі можливості стати потужним планетарним гравцем у недалекій перспективі.-[Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/295557>

7.Деградація земельних ресурсів України.-[Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://nationalcorps.org/blog/degradacija-zemelnih-resursv-ukrani>

8. Рейтинг галузей за доходами топ-200 компаній 2017 року. .- [Електронний ресурс].-Режим доступу: https://biz.censor.net.ua/resonance/3084420/200_nayiblishih_kompanyi_ukrani_2017_roku

9. Макроекономічний та монетарний огляд. Січень 2019 р. .- [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=87170159>

10. Стан агропромислового комплексу у січні-жовтні 2018 року.- [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/system/files/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D0%90%D0%9F%D0%9A%2010%20%D0%BC%D1%96%D1%81%202018.pdf>

11. Україна в 2018 році встановила рекорд з експорту сільгосппродукції.-[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.unian.ua/economics/agro/10416159-ukrajina-v-2018-roci-vstanovila-rekord-z-eksportu-silgospprodukciji.html>

Peculiarities of formation of agricultural potential in Ukraine are researched. The approaches to the determination of the potential of the economic system are analyzed. The definition of the "agrarian potential" is formulated. The structure of the potential of the agrarian sector is determined; it includes three components - industrial, natural and social. The structure of agricultural enterprises of different organizational and legal forms is analyzed. It was established that the largest share in the structure of enterprises in the agrarian sector is occupied by farms. The structure of land resources was explored and features of land use in the agrarian sector were determined. The key problems of implementing the agrarian potential of Ukraine are identified: incompleteness of land reform, slow temps of material and technical base renewal, lack of effective control over the rational use of agricultural land, non-compliance with technologies of cultivation of many cultures.

Key words: *agricultural sector, agricultural potential, structure of agricultural potential, agricultural enterprises.*

Дата надходження до редакції: 01.05.2019

УДК 351.71:004

Л.О. Матвейчук,

*доктор наук з державного управління, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Стаття присвячена дослідженню цифрового публічного управління, виділено стратегічні документи та напрямки розвитку, розкрито практичну площину реалізації цифрових технологій у сфері публічного управління, аргументовано створення єдиної державної інформаційної платформи публічних органів.

Ключові слова: *цифрове публічне управління, інформаційно-комунікаційні технології, електронне урядування, електронна взаємодія.*

На сьогодні в українському суспільстві розвиваються електронні стосунки, формується інформаційний простір бізнесу, громадян та державних органів (B2G, C2G, G2G). Невипадково Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», Стратегією реформування державного управління України на 2016-2020 роки, Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року передбачені завдання щодо застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) в системі державних органів з метою побудови ефективної, прозорої,